

کنگره بین المللی علوم و مهندسی

آلمان - هامبورگ

اسفند ماه ۱۳۹۶

بررسی و مقایسه تطبیقی عنصر شک در آراء امام محمد غزالی و رنه دکارت

سیده مریم غازی^{۱*}، سیده مژده غازی^۲

۱- دانشجوی دکتری رشته فلسفه هنر، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال، Maryam_ghazi@yahoo.com

۲- کارشناس ارشد ادبیات نمایشی دانشگاه آزاد اسلامی واحد بوشهر، mozhdeghazi@yahoo.com

چکیده

محقق در این پژوهش به بررسی و مقایسه تطبیقی عنصر شک در آراء امام محمد غزالی و رنه دکارت، دو اندیشمند جهان شرق و غرب پرداخته است. هدف از ارائه این مقاله نحوه ی ایجاد و چگونگی برون رفت شک و وصول آن به یقین علی رغم وجود اختلاف نظرهای ایشان بوده است. پژوهشگر با استفاده از روش کتابخانه ای به این مهم دست یافته است که عنصر شک در مقاطع زمانی متفاوت حتی با فاصله ۵ قرن می تواند مسئله ای مهم در دنیای فلسفه و پرسشگری تلقی شود. در انتها میتوان با بررسی و تطبیق نظرات این دو فیلسوف به این نتیجه رسید که مسئله ی شک را می تواند به عنوان انگیزه ای پررنگ برای رسیدن به حقیقت، برشمرد.

واژه های کلیدی: امام محمد غزالی، رنه دکارت، شک، حقیقت

مقدمه

غزالی یکی از شخصیت های مؤثر در فکر و فرهنگ جهان اسلام است. در بزرگداشت شخصیت و آثار او همیشه تلاش شده؛ چنانکه نقد و رد عقاید و آراء او هم مدام مورد توجه عده ای بوده است. این مقاله بر آن است که شخصیت غزالی و عقاید و افکار او را، نه بروش پیشینیان که غالباً براساس تعصب مذهبی و مجادلات کلامی بود، و حتی نه در ردیف کار این رشد و فلاسفه دیگر؛ بلکه براساس معیارهای عقلانی و حقوقی، مورد ارزیابی و نقد قرار دهد؛ تا بتوان به میزان تأثیر مثبت و منفی وی، در ارج و اعتبار انسان، اندیشه، دانش و عدالت پی برد.

پاسخ به مسئله ی تردید یکی از انگیزه های بنیادین تفکر غزالی و دکارت است. فاصله ای که غزالی (۱۰۵۸-۱۱۱۱) را از دکارت (۱۵۹۶-۱۶۵۰) جدا می سازد، فقط زمانی نیست؛ فرهنگی و شاید روحی نیز هست. هر چند هر یک از آنها با مسئله ی شک روبرو شده است، اما استفاده ی ایشان از این مسئله متفاوت است. نمی خواهم ادعا کنم که غزالی بر تفکر دکارت اثر گذاشته است (موضوعی که برای آن مدرکی ندارم). اما ادعا می کنم که این دو مورد رویارویی با مسئله ی شک عمیقاً مشابه هستند، و مهم تر آن که جواب مسئله ی شک (در این دو مورد) اساساً یکسان است، مهم نیست که چه نتیجه ی متافیزیکی متفاوتی از آن گرفته شده باشد.